

Ερωτήσεις συνολικής θεώρησης

1. Τι ονομάζουμε «κοινό τόπο»⁴⁶ και γιατί χρησιμοποιήθηκε από τους δασκάλους της ρητορικής;
2. Να σχεδιάσετε μια ομιλία για ένα θέμα στην οποία να αξιοποιήσετε την τεχνική του «κοινού τόπου». Να επιλέξετε το θέμα σας από τα σύγχρονα προβλήματα της ανθρωπότητας, όπως είναι ο πόλεμος, τα δικαιώματα των παιδιών, η οικολογική καταστροφή κ.ά. για να συνθέσετε το κείμενό σας.
3. Να επισημάνετε τα επιχειρήματα του λόγου (έντεχνες πίστεις) και να δώσετε ένα τίτλο στο καθένα.
4. Να επισημάνετε τα ιστορικά γεγονότα, στα οποία αναφέρεται ο ρήτορας, και να επισημάνετε ένα τουλάχιστον λόγο εξαιτίας του οποίου ανατρέχουμε και σήμερα σ' αυτά⁴⁷.
5. Να παρουσιάσετε προφορικά τον ρητορικό λόγο μέσα από εικόνες σαν να τον είχατε μαγνητοσκοπήσει. Να επιλέξετε μια που που σας κάνει μεγαλύτερη εντύπωση, να εξηγήσετε γιατί σας εντυπωσιάζει και να την αντιστοιχίσετε με συγκεκριμένο σημείο του κειμένου.
6. Να αναπαραστήσετε μια εικόνα από την εκφώνηση του ρητορικού λόγου στην Πνύκα και να σχηματίσετε τα «συνθήματα» που κατά τη γνώμη σας θα απηχούσαν τις θετικές ή αρνητικές αντιδράσεις του ακροατηρίου προς τον ρήτορα.
7. Να αναπαραστήσετε με την τεχνική του σύγχρονου πολιτικού σκίτσου των εφημερίδων ή με κολλάζ ένα απόσπασμα του κειμένου και να δώσετε ανάλογο τίτλο.

⁴⁶ Οι κοινοί τόποι εντάσσονται στις πηγές των επιχειρημάτων του ρητορικού λόγου. Αποτελούν αποδεικτικές πηγές από τις οποίες αντλούμε επιχειρήματα για να επιτύχουμε αποδείξεις στον λόγο μας. Οι κοινοί τόποι διακρίνονται σε εσωτερικούς και εξωτερικούς. Οι εσωτερικοί, που αποκαλούνται και έντεχνοι, βγαίνουν από το θέμα του λόγου, ενώ οι εξωτερικοί είναι έξω από την υπόθεση και το θέμα του λόγου. Βλ. σχετ. Άριστοτέλους *Ρητορική Τέχνη*, Α 1355 34 – 39 και Α 1538a. Βλ. επίσης Κώστα Ιω. Παπανικολάου, *Ρητορική Τέχνη*, Βιβλιοπωλείον της Εστίας, Αθήνα χ.χ, σσ. 79-94 και *Εισαγωγή σχολικού βιβλίου*, σ. 19.

⁴⁷ Βλ. κείμενα από τη βιβλιογραφία αριθ. 4α και 4β.

8. Ποια κατά την γνώμη σας είναι η χρησιμότητα ενός ρητορικού λόγου ως είδους γραφής;
9. Θα μπορούσε, κατά τη γνώμη σας, ένα θέμα από όσα έχετε γνωρίσει έως τώρα μελετώντας τα αρχαία ελληνικά στο σχολείο να παρουσιαστεί όπως ένας ρητορικός λόγος;
10. Γιατί, κατά τη γνώμη σας, η αρχαία ελληνική λογοτεχνία όπως και η σύγχρονη λογοτεχνία δεν μοιάζουν με τη συστηματική ρητορική τέχνη;
11. Ποιο είδος του σύγχρονου γραπτού κυρίως λόγου μοιάζει με ένα τυπικό ρητορικό λόγο και γιατί;
12. Ο «*Περὶ Εἰρήνης λόγος*» του Ισοκράτη δεν εκφωνήθηκε, λόγω της φυσικής κατάστασης του *ρήτορα* αλλά «τυπώθηκε» σε φυλλάδιο και κυκλοφόρησε ως πολιτικό κείμενο. Να αναζητήσετε πληροφορίες για τον τρόπο γραφής και αντιγραφής των κειμένων, των ομιλιών και των συγγραμμάτων της εποχής, για το υλικό που χρησιμοποιούσαν οι δημιουργοί τους.
13. Να συγκρίνετε τον τρόπο με τον οποίο διακινούνται σήμερα οι ιδέες με εκείνον, που εφήρμοζαν στην πόλη των Αθηναίων τον 4ο αι. π.Χ.
14. Ο τρόπος, τα μέσα, ο βαθμός συμμετοχής, η απήχηση των συμβουλευτικών ρητορικών λόγων των πνευματικών ανθρώπων της εποχής του 4ου αι. π.Χ. μπορούν να συγκριθούν με τα αντίστοιχά τους στην εποχή μας; Τι αποκαλύπτει στον σημερινό πολίτη που ενδιαφέρεται και προβληματίζεται η σύγκριση των δύο εποχών και πολιτισμών⁴⁸;
15. Να συνθέσετε ένα τουλάχιστον επιχείρημα για σύγχρονο εθνικό θέμα το οποίο να στηρίζεται σε κάποιο από τα πλεονεκτήματα της ειρήνης για το κράτος (κατά τον Ισοκράτη) και να το παρουσιάσετε στους συμμαθητές σας.
16. Να αναπαραστήσετε τη σκηνή της εκφώνησης ενός λόγου στην τάξη: Να επιλέξετε έναν ομιλητή από τους συμμαθητές σας και οι υπόλοιποι να σχηματίσετε το ακροατήριο προσδίδοντας μεγαλύτερη έμφαση στις αντιδράσεις του ως πλήθους. Να επιλέξετε κάποιο θέμα από τη σχολική σας εμπειρία (επισκέψεις επισήμων, ομιλίες στις σχολικές εορτές κ.ά.)

⁴⁸ Βλ. κείμενο από τη βιβλιογραφία αριθ. 4.

και να το παρουσιάσετε μέσα από τους κανόνες της τεχνικής του ρητορικού λόγου. Να συζητήσετε στη συνέχεια με θέμα «οι αντιδράσεις του πλήθους που ακούει ένα ομιλητή» και να καταλήξετε σε κανόνες συμπεριφοράς και καλής επικοινωνίας.

17. Ο Ισοκράτης θεωρεί ως προϋποθέσεις της ευτυχίας των Αθηναίων την κατάκτηση κυρίως της ευσέβειας, της σωφροσύνης και της δικαιοσύνης. Θα μπορούσε αυτή τη θέση να την αξιοποιήσει σε μια ομιλία του ένας σύγχρονος πνευματικός άνθρωπος, δάσκαλος, πολιτικός ή ιερέας, και πώς; Να συνθέσετε ένα κείμενο για τον καθένα, στο οποίο να παρουσιάζονται οι απόψεις του για την ευτυχία του κράτους του. Να αξιοποιήσετε πληροφορίες και θέματα από την καθημερινή ζωή του τόπου, όπου διαμένετε. Να λάβετε υπόψη σας ότι το ύφος των «ομιλητών» που θα επινοήσετε πρέπει να είναι ανάλογο και με την ιδιότητά τους.
18. Οι δυσάρεστες συνέπειες του πολέμου για τους Αθηναίους μπορούν να αξιοποιηθούν ως παράδειγμα προς αποφυγήν για κάθε κράτος που επιβουλεύεται την ανεξαρτησία του άλλου σε κάθε εποχή της ανθρώπινης ιστορίας; Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας.
19. Να επισημάνετε και να εντάξετε σε θεματικές κατηγορίες όλες τις απόψεις του Ισοκράτη που έχουν διαχρονική απήχηση, και να αναπτύξετε δύο από αυτές, που, κατά τη γνώμη σας θα βοηθούσαν στην ανάπτυξη της σύγχρονης ελληνικής κοινωνίας.
20. Να επισημάνετε στον ρητορικό λόγο, που μελετήσατε, α) τις φράσεις οι οποίες αποκαλύπτουν το ενδιαφέρον της πολιτείας για την διαπαιδαγώγηση των πολιτών της και β) και την τάση και ικανότητα του Ισοκράτη να διαπαιδαγωγεί (κυρίως παιδαγωγικές αρχές, γενικές θέσεις κοινωνικής αγωγής και συμπεριφοράς, στοιχεία της προσωπικότητας του καλού πολίτη, εκπαίδευση⁴⁹). Να αιτιολογήσετε όλα τα μέρη της απάντησής σας.

⁴⁹ Βλ. Ισοκράτους *Πανηγυρικός*, ιγ' 47-50, παράλληλο κείμενο αριθ. 8.

*Αίθουσα των Μουσών. Μουσείο Βατικανού.
Στην αριστερή πλευρά η Πολύμνια.*